

H.C.A. van Kampen, jachtontwerper: “Kent gij de droomschipziekte?”

Tekst: Elisabeth Spits

‘Bij uw werk en daarbuiten, in de bioscoop en op reis, overdag en des nachts, kunt gij plotseling u zelf erop betrappen dat uw hersenen zich in ’t geheel niet bezighouden met het onderwerp, dat zij behoorden te behandelen, dat gij piekert over een gedeelte, een constructie-onderdeel, een inrichtingsplan, van “het” schip.’ Aldus H.C.A. van Kampen in een artikel over zijn droomschip in *De Waterkampioen* in 1939.

Zeker niet alleen zijn ijver, maar veel meer nog zijn creatieve geest, heeft hem gestimuleerd tot zijn talloze ontwerpen. Vooral de gedetailleerde tekeningen in zijn schetsboek wekken de indruk dat hij op menig koude winteravond heeft zitten dromen van mooie zeiltochten en ideale schepen. In hoeverre waren deze dromen realiteit, is de vraag voor dit laatste artikel van het drieluik over H.C.A. van Kampen.

HET ONTWERPEN

‘Over het nut van sloopsteekeningen behoeven wij niet lang uit te wijden’, begint Van Kampen het hoofdstuk *Over Sloopsteekeningen* in *De Zeilsport*. Vanzelfsprekend zijn goede bouwtekeningen voor de scheepsbouwer en -ontwerper van belang, maar volgens Van Kampen moet ook de toekomstige sloopseigneur tekeningen kunnen begrijpen. Want ‘veel beter dan door fotografieën van gebouwde jachten kan de ingewijde naar de tekening beoordeelen welke eigenschappen een jacht bezit, of het snel of langzaam, stijf of rank is, of het een gemoedelijke dikke kruiser of een slanke raceboot is’, betoogde hij. Natuurlijk begreep hij goed dat het lezen van technische tekeningen niet voor iedereen is weggelegd. Aan de hand van zijn eigen yawl *De Halve Maen* (zie S.d.Z 2005.7) probeerde hij de lezer daarin bij te spijkeren. Als hij vanaf 1927 zelf de inhoud van *De Waterkampioen* kan bepalen, zal hij in vrijwel elk nummer door middel van sloopsteekeningen nieuwe jachtontwerpen bespreken. Helaas schreef hij nergens op hoe hij het technisch tekenen leerde; vermoedelijk is hij daarin volledig autodidact.

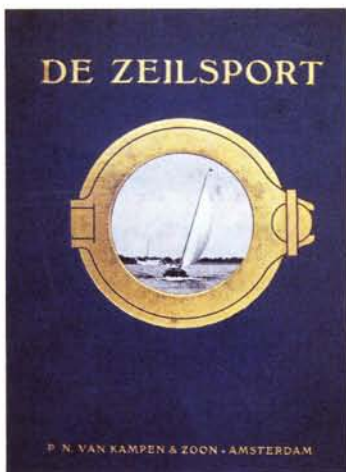
De energieke Van Kampen barstte van de ideeën voor de meest

uiteenlopende schepen: motorjachtjes, open zeilboten, wedstrijdboten, kajuitzeiljachten en zelfs woonboten. Hij tekende ze in zijn schetsboek, voor publicaties, voor ontwerprijstvragen en ook kreeg hij verscheidene ontwerp opdrachten. In een artikel uit 1938 over inrichtingsplannen gaf hij en passant een kijkje in de keuken over de soms gespannen verhoudingen tussen de opdrachtgever en de jachtontwerper: ‘Iedere ontwerper heeft in zijn loopbaan telkens weer te vechten met aanstaande jachteigenaars, die alle goede kwaliteiten, die een jacht kan hebben, in één sloopje verenigd willen zien, of die in een jacht van bepaalde afmetingen meer kooien en kasten wensen, dan er bij mogelijkheid ingebouwd kunnen worden. Zoo was er iemand, die het zeer tegenviel toen hij vernam, dat in een jachtje van ong. 8 meter lengte slechts ruimte was voor drie slaapplekken. “Mijn suite is óók acht meter lang - zei hij - en daar zou ik wel twintig mensen in te slapen kunnen leggen!”’

In welk gezelschap bevond de ontwerper Van Kampen zich? Zijn ontwerpactiviteiten bestrijken ongeveer de eerste vijftig jaar van de 20^e eeuw. In de eerste druk van *De Zeilsport* (1924) komen nu nog steeds bekende namen voor als G. de Vries Lentsch en H.W.

De Kiek Uut kreeg de eer om op de kaft van de eerste druk van De Zeil-sport te worden afgebeeld. Van Kampen liet dit 'toerjachtje' van 6,80 meter lengte in 1920 bij Abeking & Rasmussen bouwen. Na de eerste zeilervaringen bleek het grootzeil van 26 m² te groot om gemakkelijk te hanteren. Bovendien was de Kiek Uut nogal loefgierig. Daarom werd er een strook van ca. 5m² van het achterlijk afgehaald.

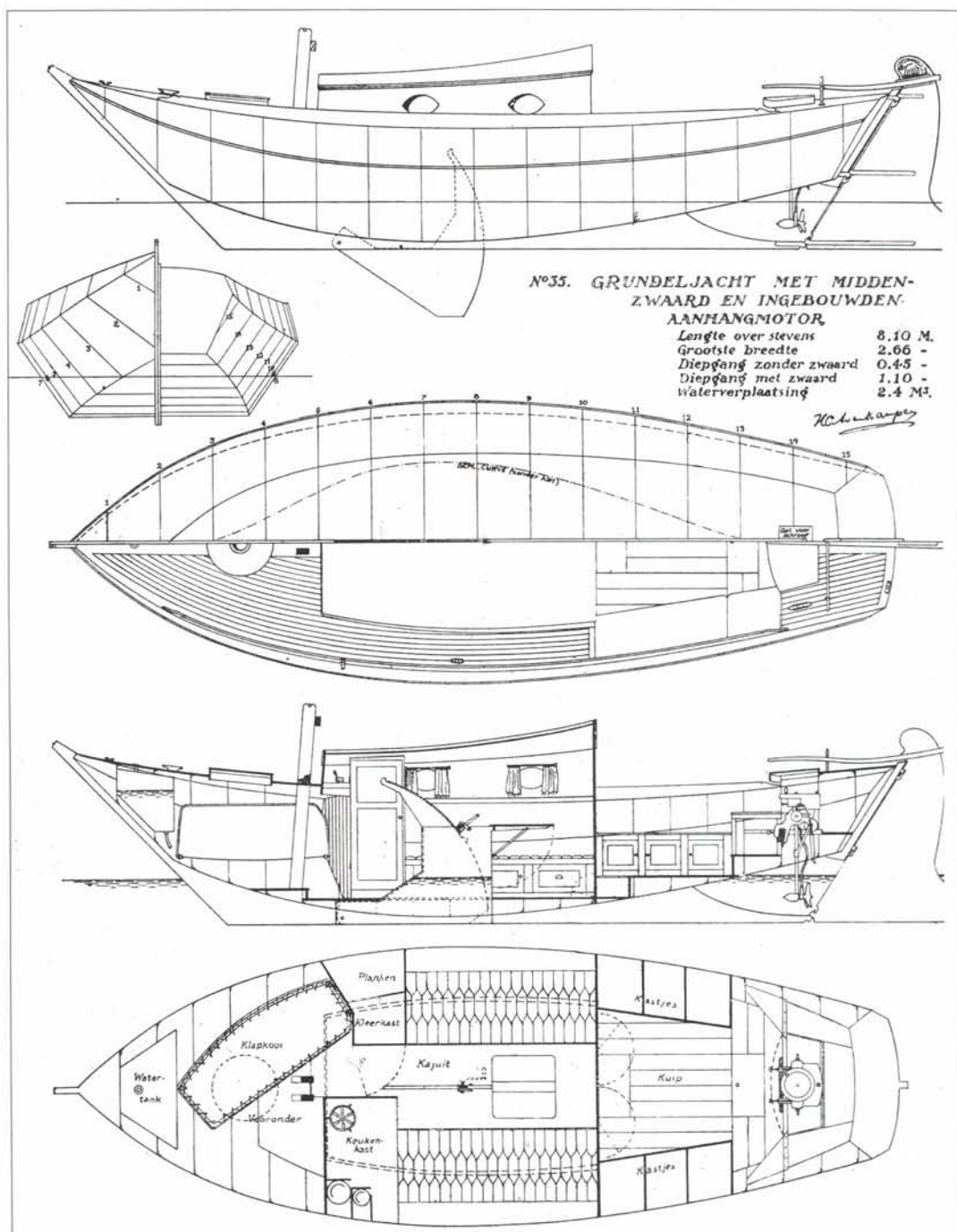
In 1990/'91 is deze 'singlehandler voor de binnenwateren' van de sloop gereed en door een grondige restauratie in ere hersteld. (Zie Spiegel der Zeilvaart nr. 3, 1992.)

landse ronde- en platbodemjachten had de ontwerper minder belangstelling, met uitzondering van de grundel. Bij zijn woonark, waarop hij en zijn vrouw in de jaren twintig woonden, had hij een grundeljachtje liggen. In De Waterkampioen nr. 78 in 1928 schreef hij: 'Het type heeft mij steeds aangetrokken. Tegenover de tjotter heeft het type het voordeel, dat het veel goedkooper te bouwen is - tegenover de schouw, dat het er veel sierlijker uitziet.' Van Kampen zou Van Kampen niet zijn als hij niet zelf een, ongetwijfeld in zijn ogen verbeterde, versie van de grundel ontwierp. Het werd een stalen grundeljachtje van 8,10 lengte, met een kajuit, en in plaats van zwaarden een midzwaard en een toren-tuig. 'Het scheepje is gedacht als een gemakkelijk handelbaar vaartuigje voor iemand, die wil genieten van de schoonheid onzer binnenwateren.' Het is onbekend of die persoon zich ooit gemeld

de Voogt en de iets minder bekende als W. Beekhuis, A. van Oudgaarden en H. Kersken Hzn. In latere jaren werden onder andere G.W.W.C baron van Höevell, H. Tingen en J. Kraaier aan dit rijtje toegevoegd.

Van Kampen volgde nauwgezet wat er in Duitsland en Engeland op watersportgebied gebeurde. Vooral met de Engelse collega-auteur, redacteur en ontwerper Maurice Griffiths voelde hij verwantschap. Griffiths betitelde Van Kampen in The Yachting Monthly als 'one of Holland's most famous designers'. Maar voor zijn *Entente Cordiale*, een inzending voor een ontwerp-prijsvraag van The Yachting Monthly, krijgt hij geen waardering. Het 6 x 1,80 brede zeiljacht 'has too much freeboard for the under-water body. The little coach roof is too high and the boat would be crank and uncomfortable to sail with any weight in the wind'.

DE ONTWERPEN

H.C.A. van Kampen was een zeiler in hart en nieren. Hoewel hij ook wel enkele motorkruisertjes tekende, zijn het merendeel van zijn ontwerpen zeiljachten: van eenvoudige knikspant- en sharpiejachtjes tot zeegaande jachten.

Voor de traditionele Neder-

Nº 35. GRUNDELJACHT.

Grootzeil 22.5 M²
Fok 7.7 -
Totaal 30.2 M²

Van Kampen

Toen Van Kampen dit grundeljachtje in 1928 tekende, was het type grundel nog volop in gebruik in Aalsmeer en omgeving voor het vervoer van 'planten, bloemen, mensen en dieren'. Om het voor de pleziervaart geschikt te maken, kreeg de grundel niet alleen een kajuit, maar ook een makkelijk hanteerbaar midzwaard, in plaats van zijzwaarden. De accommodatie was voldoende voor 'een echtpaar met een zoon of een niet al te veeleischende gast', aldus de ontwerper zelf.

heeft en de grundel heeft laten bouwen. In de periode 1938-1940 komt hij opnieuw met het grundeljacht op de proppen, maar nu groter en als motorjacht. Op verzoek van mr. E.E. Menten, die een 'motorjacht met veel open ruimte' wenste, bedacht hij een 12 meter lang motor-grundeljacht, dat *Zomerland* gedoopt werd. Zij werd gebouwd bij de Amsterdamse scheepswerf G. de Vries Lentsch. Twee jaar later loopt bij Cammenga's Jacht- en Scheepswerf voor P.E. Moes het tweede motorgrundeljacht *Vivace* van stapel, geïnspireerd door de *Zomerland*.

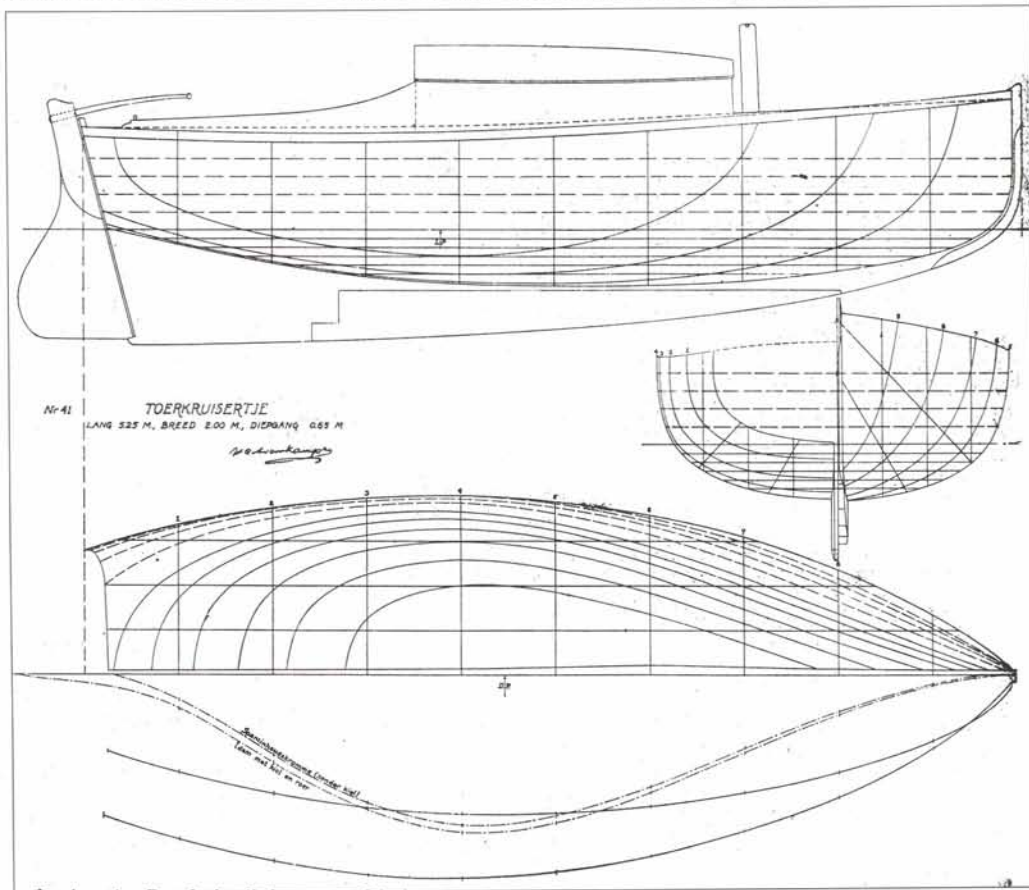
De kleine open zeiljachten die Van Kampen op papier zette, hadden vaak het kenmerk dat ze goedkoop te bouwen waren.

Hoewel het sharpiemodel hem tegenstond, ronde lijnen vond hij veel eleganter, besteedde hij er wel aandacht aan, omdat deze goedkoop te bouwen vaartuigjes bij uitstek toegankelijk waren voor de amateur-bouwer. Bovendien maakte Van Kampen natuurlijk volop de magere tijden van de Eerste Wereldoorlog mee (1914-1918), waardoor, ondanks Nederlands neutraliteit, het toch behelpen was. Zo publiceerde hij 'Een jachtje voor het oorlogsjaar' in het tijdschrift *De Watersport* nr. 5 van 1915. 'Uitgaande van de gedachte, dat in deze slechte tijden goedkoopheid no. 1 moet zijn, heb ik getracht een jachtje te ontwerpen, dat met een minimum aan kosten te verkrijgen is, en waarvan men toch op onze binnenwateren plezier kan beleven.'

TOERJACHT VOOR DE BINNENWATEREN

In dit genre zijn de *Kiek Uut* en de *Duodecimo* de bekendste. De tekening van de *Kiek Uut* werden in 1921 in *Ons Element* gepubliceerd, nadat Van Kampen het in 1920 bij Abeking & Rasmussen in Duitsland voor zichzelf had laten bouwen. Hij roemde de goede reputatie van de werf en verwonderde zich erover dat er nog zoveel goede materialen aanwezig waren, ondanks dat de Eerste Wereldoorlog nog maar net achter de rug was. De *Kiek Uut* moest een klein en makkelijk te hanteren toerjachtje worden, met 'zeer ruime binneninrichting, terwijl op snelheid en schoonheid van uiterlijk slechts in de tweede plaats gelet werd'. Daarin is hij zeker geslaagd. Met een lengte van 6,80 meter en een grootste

De *Duodecimo* (1930) is een goed voorbeeld van het type 'toerkruisertje voor de binnenwateren', waarvan H.C.A. van Kampen er meerdere, in allerlei varianten, op papier zette. Het heeft slechts 15,90m² zeil, om het zo net onder de grens van de personele belasting te houden (die lag op 16m²).

In 1934 ontwierp Van Kampen de Juniorjol, 'een ontwerp voor amateurbouw'. De romp werd gebouwd volgens de lattenbouwmethode. Deze, door kapper Bulthuis uit het Friese Bergum bedachte bouwwijze was speciaal geschikt voor amateurbouw. Belangstellenden konden de complete set met in detail uitgewerkte bouwtekeningen bestellen voor f 6,-.

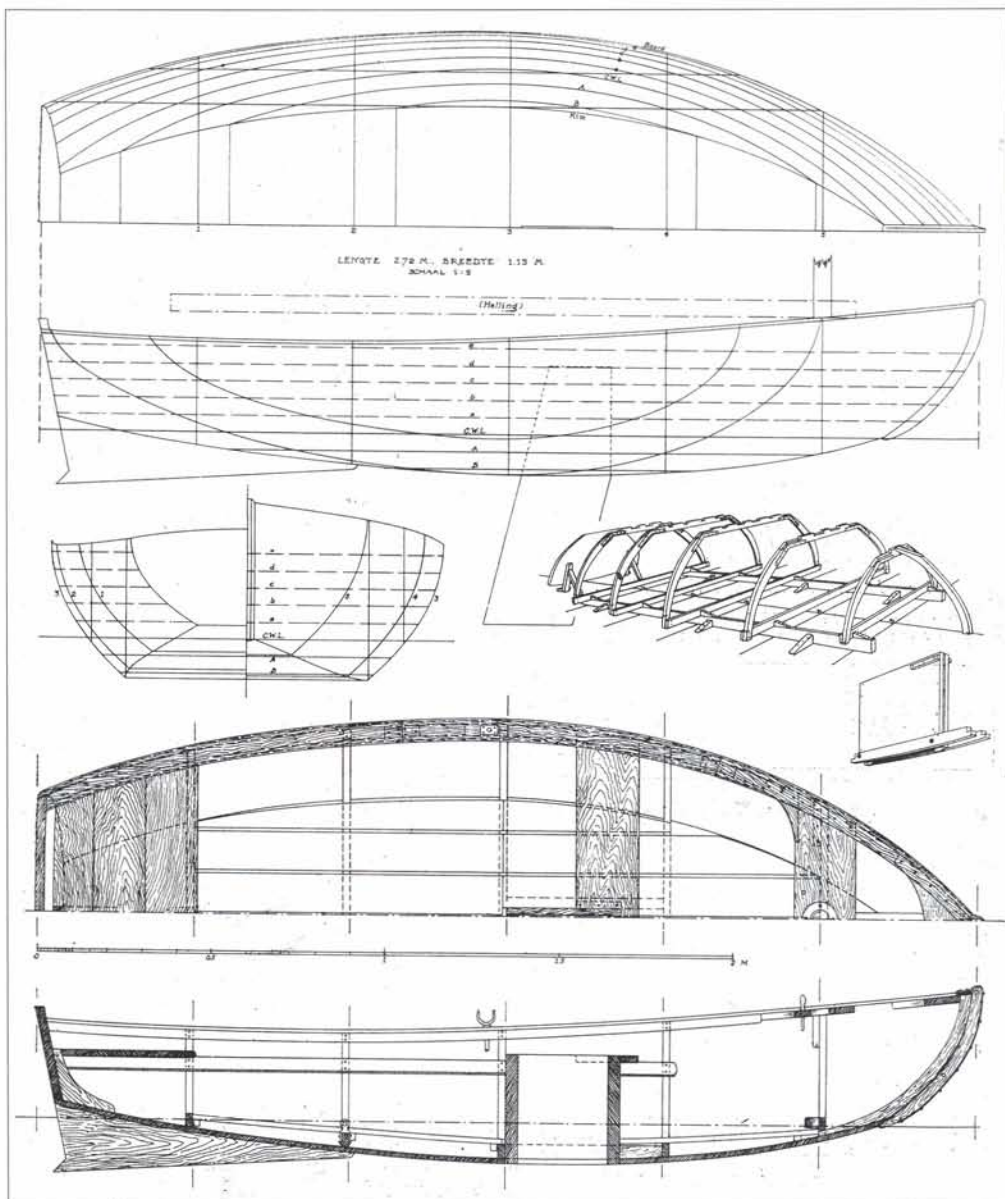
Van Kampen verwachtte dat het bootje door het steekzaard en het vrij diepstekende roer goede zeileigenschappen zou hebben.

men eerst den klipperboeg leelijk in vergelijking met den rechten voorsteven, en daarna den lepelboeg leelijk in vergelijking met den klipperboeg. Maar niettegenstaande dat werd het pleit beslist ten gunste van het doeltreffendste'. Waarvan akte! De *Duodecimo* (1930) is eigenlijk weer een kleinere variant op de *Kiek Uut*, gebouwd voor ds. J.J. Meyer te Enkhuizen, die gelukkig niet van plan was er de ruige Zuiderzee mee te bevaren, maar wel de Friese meren. In 1938 laat hij het gaffeltuig vervangen door een torentuig en beschrijft de verandering in *De Waterkampioen*. En passant geeft hij een rake typering van de ontwerper:

'De heer van Kampen ontwierp zoo een elegant tuigje, waar je met genoegen naar kijkt. Hij mag zoo graag alles erg precies hebben.'

Ontwerpen zoals de *Kiek Uut* en de *Duodecimo* kenmerken Van Kampens voorkeur voor kleine scheepjes. Hij tekende vele varianten op dit thema 'toerkruisertjes', van verschillende afmetingen, en zeer herkenbaar aan de bolle buiken, de rechte of iets schuin lopende voorsteven en het liefst met een torentuig uitgerust. Hij zal ze zelf ook niet zo elegant hebben gevonden, want uit de ontwerpen in zijn schetsboek blijkt dat hij wel degelijk oog had voor elegante lijnen. Bijvoorbeeld het 8,10 meter lange 'toerkruisertje' *Butterfly*, dat in 1930 bij de werf van Wester in Akkrum gebouwd werd voor J.H.C. Sieverts. Met de verhoudingen van 8,10 x 2,30 meter was het een stuk eleganter en had het onge-

Een ontwerp uit het schetsboek van Van Kampen. Daarin staan meerdere ontwerpen die het droomstadium niet ontstegen zijn en niet verder gepubliceerd zijn. Deze woontalk tekende hij in een tijd dat er nog geen sprake was van het verbouwen en hergebruiken van oude vrachtschepen als pleziervaartuigen.

twijfeld ook veel betere zeileigenschappen. Vanaf eind jaren dertig verschijnen er in *De Waterkampioen* publicaties van zijn hand van grotere (10-14 meter) jachten die geschikt zijn voor zeezeilen. Hiermee speelde hij in op de trend van die tijd, waarin meer zeilers de Europese kustwateren opzoeken.

Het unieke van de jachtontwerper Van Kampen is dat hij het merendeel van zijn ontwerpen heeft gepubliceerd en van commentaar en toelichtingen heeft voorzien. Uit de artikelen in de tijdschriften *Ons Element*, *De Watersport* en *De Waterkampioen* en in de verschillende edities van *De Zeilsport* komt het beeld van een gedreven man naar voren, met een groot hart voor 'onze mooie sport'. Hij stak veel energie in het uitdragen van zijn missie om zoveel mogelijk mensen in contact te brengen met de watersport. Daarom ontwierp hij bij voorkeur schepen die voor een grote groep, toekomstige watersporters bereikbaar waren. Als gevolg hadden zijn ontwerpen vaak een compromisachtig karakter. De liefde waarmee ze getekend zijn en de aanstekelijk en toch ook relativerend geschreven toelichtingen hebben zeker velen aan het dromen gebracht.

